

**Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка**

Інститут післядипломної освіти

**МЕТОДИ НАВЧАННЯ
ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКІЙ ОСВІТИ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Навчальний посібник

2025

УДК 373.3/5.016:[94+172.12]

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол №8 від 23.09.2025 року)

Рецензенти:

Ремех Т. О., завідувачка відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший дослідник

Кривошея І. І., в. о. завідувача кафедри всесвітньої історії та методик навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, кандидат історичних наук, професор

Авторський внесок: Салата О. О. з 77 с. по 86 с., інші матеріали автор — Петрошук Н. Р.

УКЛАДАЧІ:

Петрошук Н. Р., Салата О. О. «Методи навчання історії та громадянській освіти в закладах загальної середньої освіти»: навчально-методичний посібник / Петрошук Н. Р., Салата О. О. — К. : Київ. стол. ун-т ім. Б. Грінченка, 2025. — 144 с.

Навчальний посібник пропонує методики, підходи та стилі навчання для підвищення якості освіти у навчанні історії, правознавства та громадянської освіти. У посібнику містяться нові європейські підходи та методичні поради що сприяють здобуттю педагогами необхідних професійних компетентностей. Посібник орієнтований на вчителів закладів загальної середньої освіти, які прагнуть зробити навчальний процес якісним для учнів усіх категорій та можливостей.

ISBN 978-966-983-665-6

ЗМІСТ

Вступ	4
--------------------	---

РОЗДІЛ І. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Стратегії візуального навчання	6
Упровадження стратегії кооперованого навчання в освітній процес	22
Навчання на основі запитів	46

РОЗДІЛ ІІ. ТВОРЧІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Аудіальний, візуальний та кінестетичний стилі навчання	57
Мультисенсорні методики навчання	77
Експедиційне навчання	86
Використання штучного інтелекту для навчання історії....	97

Висновки	110
-----------------------	-----

Глосарій	112
-----------------------	-----

РОЗДІЛ ІІІ. ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ПЕДАГОГА	117
--	-----

Для нотаток	137
--------------------------	-----

ВСТУП

Освіта лежить в основі розвитку будь-якої нації. Її провідники — вчителі дають молодому поколінню знання, зміцнюючи як його майбутнє, так і майбутнє держави, у якій воно живе. Разом з учителем молода людина вчиться розробляти життєві стратегії та розбудовувати громадянське суспільство.

Впродовж останніх 30-ти років відбувається процес модернізації змісту освіти та освітнього процесу. Значна частина вчителів України отримала освіту ще у комуністичний період, коли переважало педантичне і традиційне навчання. Традиційні методи розглядали вчителя як центр навчального процесу, як основне джерело наукової інформації. Новітні ж підходи та методи і технології викладання-навчання, які пропонують нам європейські педагогічні школи, зосереджені на навчанні, орієнтованому на учня; вони створюють різноманітність ситуацій, у яких учні розвивають критичне мислення. Ми пропонуємо розглянути європейські підходи та обрати для використання ті, які здатні навчати і виховувати сучасного громадянина з європейськими цінностями. Застосування нових підходів ніяким чином не повинно заперечувати застосування традиційних методів навчання (особливо в наукових предметах). Традиційні методи також постійно вдосконалюються, і тому маємо простір для їх обговорення та застосування.

Цей посібник спрямований на розгляд традиційних і сучасних методів навчання для вдосконалення роботи педагога. Упродовж тривалого часу більшість з нас постає перед двома альтернативами щодо вибору методології навчання: використовувати традиційні чи сучасні методи навчання. Викладання — це мистецтво, можливо, один із найскладніших процесів, що забезпечує процес пізнання, яке залишається у свідомості учнів і служить їм протягом усього життя.

Засоби, доступні сучасним учителям для реалізації ефективних процесів навчання, безмежні. Ця свобода у виборі методів навчання дає можливість генерувати безліч ідей для використання в шкільному класі. Тому дуже важливо порівнювати, аналізувати та оцінювати методи, які педагоги використовують для мотивації учнів та реалізації якісного навчання. У запропонованому посібнику ми зосередилися на методах та технологіях навчання, які широко використовуються останнім часом у європейських та вітчизняних закладах загальної середньої освіти.

Варто погодитись з думкою багатьох викладачів, що основним фактором, який слід враховувати при виборі методів навчання, є врахування потреб та характерів учнів, оскільки методи, які належним чином працюють для деяких дітей, здаються неефективними для інших. Це надзвичайно важливо, особливо коли ми маємо намір залучити їх усіх. У цьому посібнику ми намагалися представити різноманітність методів, а також способів зробити їх максимально ефективними.

Наш посібник пропонує розглянути такі інноваційні методи та технології: візуалізація, кооперація різних методів в єдиній технології навчання, навчання на основі запитів; творчі методи та технології: навчальний клас під керівництвом учнів, кінестетичне навчання, мультисенсорне навчання, експедиційне навчання.